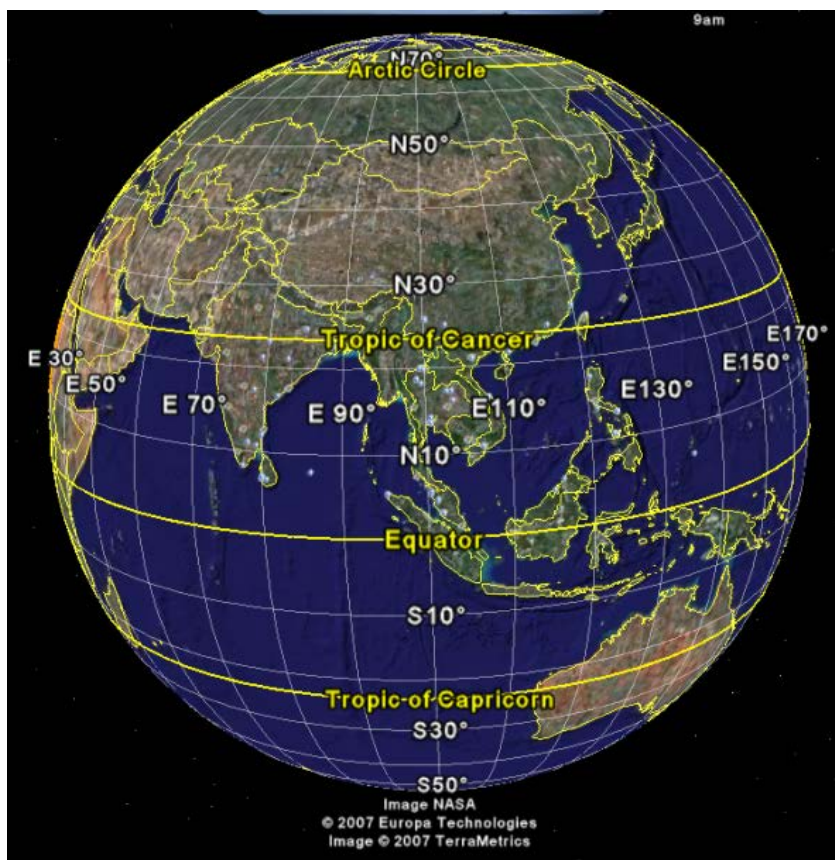

2.3 ลักษณะของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ลักษณะของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปในนัยขึ้นอยู่กับบริบทของ ภูมิสังคม ภูมิวัฒนธรรม นิเวศวัฒนธรรมชีวิตวัฒนธรรม ชุมชนทางชาติพันธุ์ ประเทศไทย หรือ ราชอาณาจักรไทย (Kingdom of Thailand) ตั้งอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพรมแดนทางทิศตะวันออกติดลาวและกัมพูชา ทิศใต้ติดอ่าวไทยและมาเลเซีย ทิศตะวันตกติดทะเลอันดามันและพม่า และทิศเหนือติดพม่าและลาว โดยมีแม่น้ำโขงกั้นเป็นบางช่วง ประเทศไทยเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ เอเปก และ อาเซียน มีศูนย์รวมการปกครองอยู่ที่ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศ

ภาพที่ 2.15 แผนที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Google Earth EMI file. www.wikipedia)

ภาพที่ 2.16 แสดงที่ตั้งของประเทศไทย ที่มา (Google Earth EMI file. www.satsig.net)

2.3.1 ภูมิสังคม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นเสมอว่า การพัฒนาหรือการดำเนินการอะไรก็ตาม ต้องยึดหลักสำคัญคือให้สอดคล้องกับ “ภูมิสังคม” ซึ่งนั่นก็คือการพัฒนาโดยยึดหลักสภาพความเป็นจริงของ "ภูมิประเทศ" ทั้งในด้านพื้นที่ดิน ด้านสังคมวิทยา ด้านลักษณะนิสัยประจำถิ่น คือ นิสัยใจคอความเคยชิน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อและหลักศาสนาเป็นต้น และการพัฒนาโดยยึดหลักภูมิสังคมนี้ ก็คือหลักสำคัญยิ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั่นเอง ดังพระราชกระแสว่า "...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศ ทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศตามสังคมวิทยา คือนิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วย โดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปช่วยดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจ หลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง..."

ภูมิ หมายความว่า ลักษณะของภูมิประเทศ ซึ่งก็คือสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเรานั้นเอง พุดแบบชาวบ้านก็คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ นั่นเอง เพราะสภาพภูมิประเทศในแต่ละภูมิภาคนั้น แตกต่างกันไปมาก ตัวอย่างเช่น อุณหภูมิความหนาวร้อน ความแห้งแล้งและชุ่มฉ่ำแตกต่างกันไป อย่างในประเทศไทย ภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นภูเขา ทางใต้เป็นพื้นที่พรุ ภาคกลางเป็นที่ราบลุ่ม ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูงแห้งแล้งในบางส่วน

เป็นต้น

สังคม คือสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม จารีตประเพณี วิถีชีวิต แนวคิดทัศนคติ ที่แตกต่างกันและอยู่ล้อมรอบผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น นักวางแผนพัฒนาจะต้องไม่ประเมินหรือคาดการณ์ว่าผู้คนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจะมีวัฒนธรรม ค่านิยม และการชอบหรือไม่ชอบสิ่งใดเหมือนกันไปหมดเป็นบรรทัดฐาน เราจะต้องไม่ไปตัดสินใจแทนเขาในเรื่องของความต้องการและความพึงพอใจตามแนวคิดที่ผูกพันอยู่กับเรา

การศึกษา ภูมิสังคม เป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานสำคัญอันนำไปสู่ความเข้าใจใน “ภูมิวัฒนธรรม” (Cultural Landscape) นิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งมี ชีวิตวัฒนธรรม (Way of Life) ร่วมกันใน ชุมชนของชาติพันธุ์ (Ethnic Village)

ภูมิประเทศ

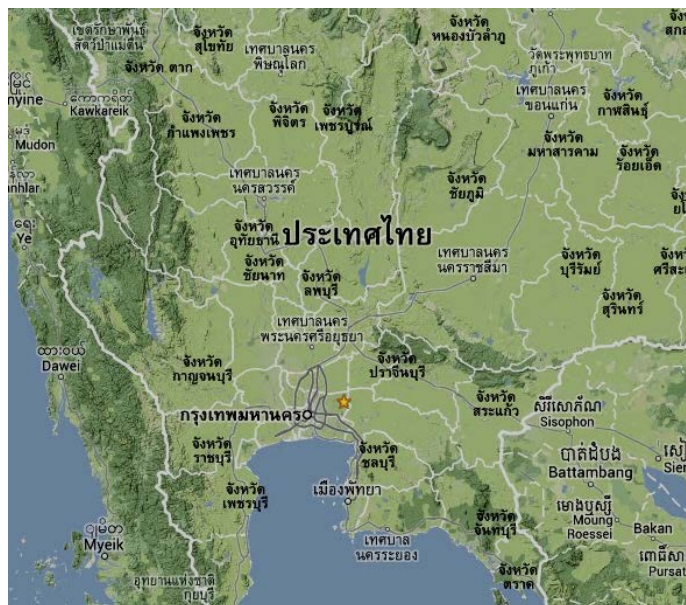

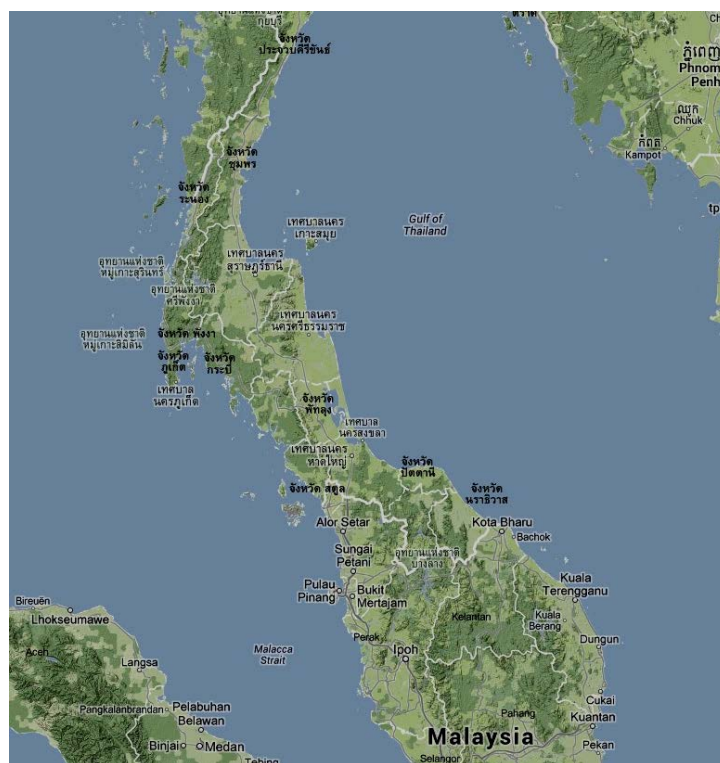
ภาพที่ 2.18 แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาคเหนือประกอบด้วยเทือกเขาจำนวนมาก จุดที่สูงที่สุดคือ ดอยอินทนนท์ (2, 576 เมตร) ในจังหวัดเชียงใหม่ ภาพจาก <https://maps.google.co.th>

ภาพที่ 2.19 แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูงโคราชติดกับแม่น้ำโขงทางด้านตะวันออก ภาพจาก <https://maps.google.co.th>

ภาพที่ 2.20 แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาคกลางเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งสายน้ำไหลลงสู่อ่าวไทย ภาพจาก <https://maps.google.co.th>

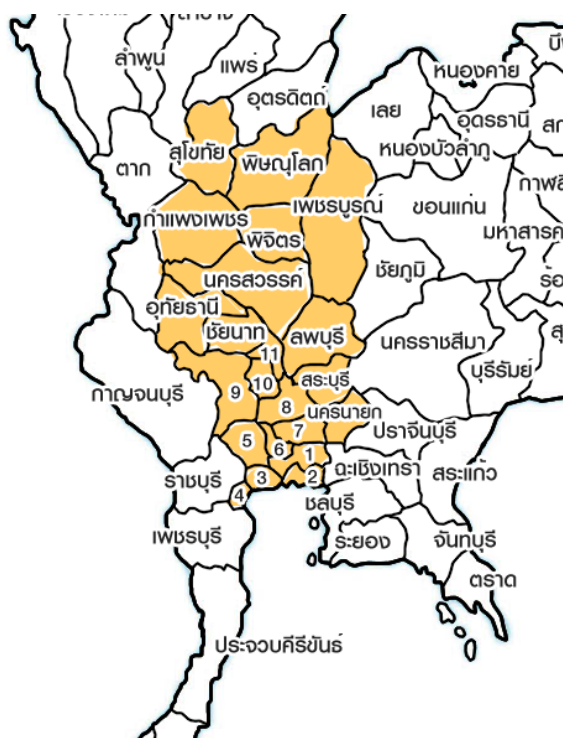

ภาพที่ 2.21 แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาคใต้มีจุดที่แคบลง ณ คอคอดกระแล้วขยายใหญ่เป็นคาบสมุทรมลายู ภาพจาก <https://maps.google.co.th>

ประเทศไทย แบ่งออกเป็น 6 ภาค ได้แก่

1. ภาคกลาง
2. ภาคตะวันออก
3. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. ภาคเหนือ
5. ภาคตะวันตก
6. ภาคใต้

ภาคกลาง ประกอบด้วย 22 จังหวัด

กรุงเทพมหานคร, กำแพงเพชร, ชัยนาท, นครนายก, นครปฐม, นครสวรรค์, นนทบุรี, ปทุมธานี, พระนครศรีอยุธยา, พิจิตร, พิษณุโลก, ลพบุรี, สมุทรปราการ, สมุทรสงคราม, สมุทรสาคร, สระบุรี, สิงห์บุรี, สุพรรณบุรี, สุโขทัย, อุทัยธานี, อ่างทอง, เพชรบูรณ์

ภาคตะวันออก ประกอบด้วย 7 จังหวัด

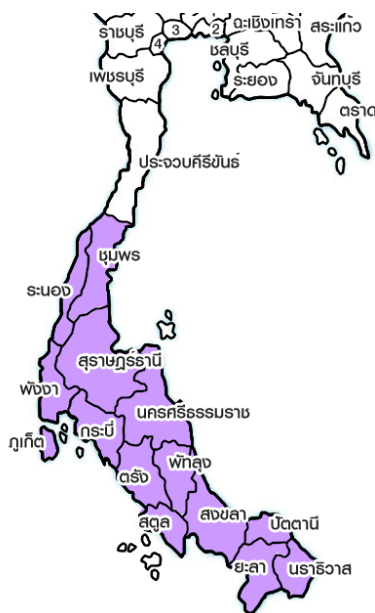
น่าน, พะเยา, ลำปาง, ลำพูน, อุตรดิตถ์, เชียงราย, เชียงใหม่, แพร่, แม่ฮ่องสอน

ภาคตะวันตก ประกอบด้วย 5 จังหวัด

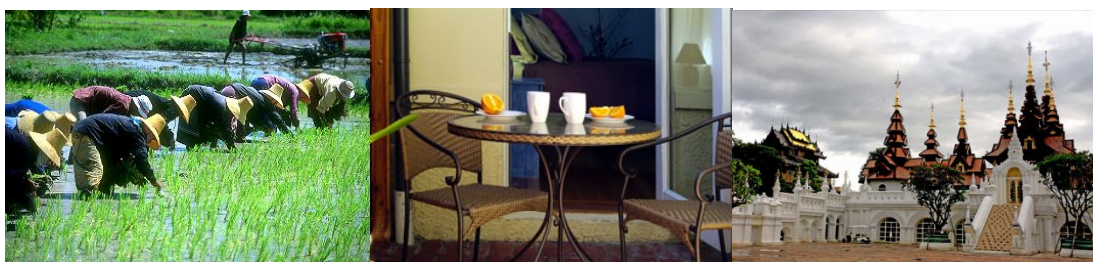
กาญจนบุรี, ตาก, ประจวบคีรีขันธ์, ราชบุรี, เพชรบุรี

ภาคใต้ ประกอบด้วย 14 จังหวัด

กระบี่, ชุมพร, ตรัง, นครศรีธรรมราช, นราธิวาส, ปัตตานี, พังงา, พัทลุง, ภูเก็ต, ยะลา, ระนอง, สงขลา, สตูล, สุราษฎร์ธานี

เศรษฐกิจหลักของประเทศ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การบริการ และ ทรัพยากรธรรมชาติ ถือเป็นเศรษฐกิจหลักที่ทำรายได้ให้กับคนในประเทศ โดยภาพรวมทางเศรษฐกิจ อ้างอิงเมื่อ พ.ศ. 2546 มี GDP 5,930.4 พันล้านบาท ส่งออกมูลค่า 78.1 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในขณะที่นำเข้า 74.3 พันล้านเหรียญสหรัฐ

ภาพที่ 2.25 เศรษฐกิจหลักของประเทศไทย เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว

ในด้านเกษตรกรรม ข้าว ถือเป็นผลผลิตที่สำคัญที่สุด **ประเทศไทย**เป็นผู้ผลิตและส่งออกข้าว เป็นอันดับหนึ่งของโลก ด้วยสัดส่วนการส่งออก ร้อยละ 36 รองลงมาคือ เวียดนาม ร้อยละ 20 อินเดีย ร้อยละ 18 สหรัฐอเมริกา ร้อยละ 14 ปากีสถาน ร้อยละ 12 ตามลำดับ พืชผลทางการเกษตรอื่นๆ ได้แก่ ยางพารา ผักและผลไม้ต่างๆ มีการเพาะเลี้ยงปศุสัตว์เช่น วัว สุกร เป็ด ไก่ สัตว์น้ำทั้งปลาน้ำจืด ปลาน้ำเค็มในกระชัง นากุ้ง เลี้ยงหอย รวมถึงการประมงทางทะเล

ภาพที่ 2.26 พันธุ์ข้าวจากกรมวิชาการเกษตร

อุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตร สิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ รถยนต์ ส่วนทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญเช่น ดิบบุก ก๊าซธรรมชาติ

ภาพที่ 2.27 อุตสาหกรรมที่สำคัญในประเทศไทย อุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตร สิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ รถยนต์ ภาพจาก bangkokbiznews.com, gotoknow.org/file/pundalert, autoinfo.co.th

ส่วนด้านการท่องเที่ยว การบริการและโรงแรมจากสถิติรายได้จากการท่องเที่ยวพบประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อัตราขยายตัวเฉลี่ยปีละ 11.90% นักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกและยุโรปเป็น กลุ่มนักท่องเที่ยวหลักของไทย นักท่องเที่ยวต่างชาติดังกล่าวครึ่งหนึ่งเป็นนักท่องเที่ยวจากกลุ่มเอเชียตะวันออก โดย จีน มาเลเซีย ญี่ปุ่น และเกาหลี เป็นกลุ่มที่มาท่องเที่ยวในไทยมากที่สุด สำหรับนักท่องเที่ยวจากทวีปยุโรป มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 27 ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งหมด โดยนักท่องเที่ยวจาก สหราชอาณาจักร เยอรมัน สวีเดน และรัสเซีย มาท่องเที่ยวในไทยมากที่สุดและเป็นที่น่าสังเกตว่านักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศเอเชียใต้ และตะวันออกกลางมีจำนวน

เพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาจากรายได้พบว่านักท่องเที่ยวจากยุโรปยังเป็นกลุ่มที่มีการใช้จ่ายมากที่สุดโดยคิดเป็นร้อยละ 40 ของรายได้นักท่องเที่ยวทั้งหมดและพบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวจากยุโรปมีจำนวนวันพักนานกว่านักท่องเที่ยวจากเอเชีย

นักท่องเที่ยวไทยมีแนวโน้มเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้นโดยรัฐบาลได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศอย่างจริงจังในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จะมีการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทยจำนวนมากในแต่ละครั้งและก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนภายในประเทศเพิ่มขึ้นทุกปี การท่องเที่ยวภายในประเทศมีส่วนกระจายรายได้สู่พื้นที่ต่างๆทั่วประเทศ โดยแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทย ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ภูเก็ต พัทยา ระยอง และกาญจนบุรี

การคมนาคม การคมนาคมในประเทศไทย ส่วนใหญ่ประกอบด้วย การเดินทางโดยรถยนต์ และจักรยานยนต์ ทางหลวงสายหลักในประเทศไทย ได้แก่ ถนนพหลโยธิน (ทางหลวงหมายเลข 1) ถนนมิตรภาพ (ทางหลวงหมายเลข 2) ถนนสุขุมวิท (ทางหลวงหมายเลข 3) และถนนเพชรเกษม (ทางหลวงหมายเลข 4) และยังมีทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง (มอเตอร์เวย์) ใน 2 เส้นทางคือ มอเตอร์เวย์กรุงเทพฯ-ชลบุรี (ทางหลวงหมายเลข 7) และถนนกาญจนาภิเษก (วงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานคร - ทางหลวงหมายเลข 9) นอกจากนี้ระบบขนส่งมวลชนจะมีการบริการตามเมืองใหญ่ต่างๆ ได้แก่ระบบรถไฟฟ้า และรถไฟ รวมถึงระบบที่เริ่มมีการใช้งาน รถไฟลอยฟ้า และรถไฟใต้ดิน และในหลายพื้นที่จะมีการบริการรถสองแถว รวมถึงรถรับจ้างต่างๆ ได้แก่ แท็กซี่ เมลล์เครื่อง มอเตอร์ไซด์รับจ้าง และ รถตุ๊กตุ๊ก ในบางพื้นที่ ที่อยู่ริมน้ำจะมีเรือรับจ้าง และแพข้ามฟาก บริการ

สำหรับการคมนาคมทางอากาศนั้น ปัจจุบันประเทศไทยได้เปิดใช้ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นท่าอากาศยานที่มีขนาดตัวอาคารที่ใหญ่ที่สุดในโลก และมีหอบังคับการบินที่สูงที่สุดในโลก ด้วยความสูง 132.2 เมตร ซึ่งรองรับผู้โดยสารได้ 45 ล้านคนต่อปี โดยเปิดอย่างเป็นทางการตั้งแต่วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2549 ทดแทนท่าอากาศยานนานาชาติกรุงเทพ (ดอนเมือง) ที่เปิดใช้งานมานานถึง 92 ปี

ส่วนการคมนาคมทางน้ำ ประเทศไทยมีท่าเรือหลักๆ คือ ท่าเรือกรุงเทพ (คลองเตย) และท่าเรือแหลมฉบัง

การสื่อสาร

- 1 ระบบโทรศัพท์ในประเทศไทยมีโทรศัพท์พื้นฐาน 7.035 ล้านหมายเลข (2548) และโทรศัพท์มือถือ 27.4 ล้านหมายเลข (2548)
- 2 สถานีวิทยุ: คลื่นเอฟเอ็ม 334 สถานี , คลื่นเอเอ็ม 204 สถานี และ คลื่นสั้น 6 สถานี (2542) โดยมีจำนวนผู้ใช้วิทยุ 13.96 ล้านคน (2540)
- 3 สถานีโทรทัศน์ มี 6 ช่องสถานี (โดยทุกช่องสถานีแม่ข่ายอยู่ในกรุงเทพ) มีสถานีเครือข่ายทั้งหมด 111 สถานี และจำนวนผู้ใช้โทรทัศน์ 15.19 ล้านคน (2540)
- 4 รหัสโดเมนอินเทอร์เน็ตใช้รหัส th

2.3.2 ภูมิวัฒนธรรม

ภูมิวัฒนธรรมเป็นคำสองคำมารวมกัน คือมาจากคำว่า “ภูมิทัศน์” กับคำว่า “วัฒนธรรม” ภูมิทัศน์ ตามความหมายของราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 หมายถึงการรับรู้สภาพแวดล้อมภูมิประเทศทั้งที่ปรากฏตามความจริงและภาพลักษณ์ ในจิตใจที่รู้สึกได้ ส่วนคำว่าวัฒนธรรมหมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ทำขึ้น สร้างขึ้น คิดขึ้นเพื่อใช้ในการดำรงอยู่ สืบทอดและพัฒนาสังคมของตนเอง แสดงถึงความเจริญงอกงามของสังคมมนุษย์เป็นประโยชน์ทั้งทางกาย เช่น การบริโภคใช้สอย หรือประโยชน์ทางใจ เช่นการชมสิ่งที่เจริญตา เจริญใจ (ชนัญ เจริญวิภาค 2547 อ้างถึงในแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม) เมื่อนำมารวมกันเข้าจึงเป็นคำว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม”

ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) หมายความว่า พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ประกอบด้วยแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติอันมีความเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาทางประวัติศาสตร์และมีความคุณค่าทางความงาม ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงต้นกำเนิดและการพัฒนาทางสังคมหนึ่งๆ ผ่านลักษณะทางกายภาพ (ภาสกร คำภูแสน.2552)

Aitchison J. (1995) ให้ความหมาย ของ Cultural Landscape ว่า ผลที่แสดงออกมาในรูปของภูมิทัศน์มองเห็นโดยมีวัฒนธรรมเป็นผู้กระทำ ธรรมชาติเป็นสื่อกลาง และภูมิทัศน์ก็คือผลของการกระทำดังกล่าว (เกียงไกร เกิดศิริ.2551)

Wagner.P.L. and Mikesell M.W.(1962) “ผลผลิตที่เห็นได้ชัดเจนของความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างผลการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ชาติโดยก่อรูปขึ้นมาจากผลงานของวัฒนธรรม และความสามารถเท่านั้นที่จะเป็นไปได้ตามธรรมชาติแวดล้อมจะเอื้ออำนวย จึงเป็นมรดกอันทรงค่าที่ตกทอดมาจากวิวัฒนาการทางธรรมชาติและ ความพยายามของมนุษย์ตลอดทุกยุคทุกสมัย”

Peter Folwer (2002) “ผลลัพธ์ที่เกิดจากการผสมผสานกันระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ผ่านกาลเวลามาจนกระทั่งปัจจุบัน ภายใต้อิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพและโอกาสที่จะนำเสนอขึ้นโดยที่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นตัวกำหนดรูปแบบ ตลอดจนเป็นการสืบทอดในสังคม เศรษฐกิจ และแรงกดดันทางวัฒนธรรม ทั้งปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายในโดยพื้นที่ดังกล่าวได้ผ่านการเลือกเฟ้นตามหลักเกณฑ์ของคุณค่าในความโดดเด่นอันเป็นสากล(Universal Value) จนสามารถเป็นตัวแทนที่ชัดเจนของภูมิทัศน์วัฒนธรรม รวมไปถึงแสดงให้เห็นถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรมแห่งภูมิภาค”

เกียงไกร เกิดศิริ (2547) สภาพแวดล้อมสรรค์สร้างที่เกิดขึ้นจากการจัดการของมนุษย์เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุขในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาตินั้นๆ แต่ทว่ามนุษย์ก็มีข้อจำกัดในด้านต่างๆ ทั้งในแง่ของเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ความเชื่อทางศาสนา ฯลฯ ทำให้มนุษย์สร้างความเปลี่ยนแปลงต่อสภาพแวดล้อมได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น และรวมไปถึงขีดจำกัดของธรรมชาติที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ก็มีอย่างจำกัดเช่นกัน

ผลลัพธ์ของการดำเนินไปของวัฒนธรรม มนุษย์บนธรรมชาติที่อยู่แวดล้อมนี้เอง ที่มีความหมายของคำว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม”

อรศิริ ปาณินท์ (2552) “สภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง” “เป็นการบูรณาการศาสตร์และความรู้ที่จำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อม ครอบคลุมองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหา

สภาพแวดล้อมที่มีในปัจจุบัน การสร้างมาตรการ การจัดระเบียบ การจัดการสภาพแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ อย่างเหมาะสม รู้คุณค่า และสมดุล”

มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า ภูมิวัฒนธรรม ไว้หลากหลาย แต่ทั้งนี้ทุกๆ คำจำกัดความ ต่างมีความหมายไปในทิศทางเดียวกันทั้งสิ้น กล่าวคือเป็น “สภาพแวดล้อมที่ล้อมรอบตัวมนุษย์ เป็นสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ซึ่งก่อรูปขึ้นของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมนั้นเป็นผลมาจากการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสภาพแวดล้อมนั้น” (เกียงไกร เกิดศิริ 2547.) ในความหมายเดียวกันนี้เอง ศรีศักร วัลลิโภดม (2552) ได้ใช้เป็นคำที่เป็นอัตลักษณ์ไทยใหม่เขียนเป็น “ภูมิวัฒนธรรม” เพราะในสาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม มาจากภาษาอังกฤษ คำว่า “Landscape” ไม่ได้ใช้ว่า “ภูมิทัศน์” ดังนั้นคำของท่านศรีศักร วัลลิโภดมจึงเป็นคำที่สวยงามตามลักษณะไทย ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยที่จะใช้คำนี้ในการใช้เรียกและเขียน บริบทต่อไปและก็ตรงกับภาษาอังกฤษคำเดียวกัน คือ Cultural Landscape

Carl Sauer. (2011) ‘A cultural landscape is fashioned from a natural landscape by a culture group. Culture is the agent, the natural area is the medium. The cultural landscape the result.’

John B. Jackson. (2004) Landscape ‘is never simply a natural space, a feature of the natural environment.[E]very landscape is the place where we establish our own human organization of space and time’

คณะกรรมการมรดกโลก ได้จำแนกภูมิวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.Landscape design and created intentionally by man. ‘ภูมิทัศน์ที่ได้รับการออกแบบและสร้างสรรค์อย่างตั้งใจโดยมนุษย์’

2.ภูมิทัศน์ที่วิวัฒนาการมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และศาสนาและมีพัฒนาการที่สืบเนื่องมาจวบจนปัจจุบันผ่านความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ แบ่งออกได้ 2 แบบคือ

2.1 ภูมิทัศน์ที่หยุดนิ่ง (Relict) ซากภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ถูกทิ้งร้างไปตามวัฏจักรของการเสื่อมลงของพื้นที่ หรืออาจถูกทิ้งร้างไปโดยฉับพลัน

2.2 ภูมิทัศน์ที่ยังเคลื่อนไหว (Continuing) กล่าวคือเป็นภูมิทัศน์ที่สะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ ในปัจจุบันที่แสดงถึงพัฒนาการที่สืบเนื่องมาจอดีถึงปัจจุบัน

3. ภูมิทัศน์ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมในพื้นที่ ตัวอย่างเช่นภูมิทัศน์วัฒนธรรมของแหล่งมรดกโลกที่แสดงออกซึ่งพลังอันยิ่งใหญ่และแรงบันดาลใจจากศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิลักษณะทางธรรมชาติที่มีมากกว่าประจักษ์พยานที่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม

การอุทยานแห่งชาติประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แบ่งประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้เข้าถึงได้ที่ http://www.nps.gov/history/online_books/nps28chap7.htm 2556

1. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการออกแบบ
2. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์แบบพื้นถิ่น
3. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ประวัติศาสตร์

4. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่แสดงลักษณะของกลุ่มชนชาติพันธุ์

ภูมิวัฒนธรรม [Cultural Landscape] คือความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งในบริบททางสังคม-วัฒนธรรมหมายถึงลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ [Geographical Landscape] ในอาณาบริเวณใดบริเวณหนึ่ง เช่น บริเวณป่าเขาลำเนาไพร ท้องทุ่ง หนองบึง แม่น้ำลำคลอง หรือปากอ่าว ชายทะเล อันสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองของผู้คนในท้องถิ่น จนเป็นที่รู้จักร่วมกันและมีการกำหนดนามชื่อเป็นสถานที่ต่างๆ ให้เป็นที่รู้จักร่วมกัน ในลักษณะที่เป็นแผนภูมิหรือแผนที่เพื่อสื่อสารถึงกัน และอาจสร้างเป็นตำนาน [Myth] ขึ้นมาอธิบายถึงความเป็นมาและความหมายมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของสถานที่และท้องถิ่นนั้นๆ (ศรีศักร วัลลิโภดม 2552)

วัฒนธรรมหมายถึงแบบแผนของการประพฤติ ปฏิบัติของผู้คนในสังคมที่ได้รับการ สืบส่ง จากรุ่นต่อรุ่นซึ่งแสดงออกในรูปของสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความคิด สติปัญญา รวมทั้งระบบคุณธรรม ซึ่งสัญลักษณ์ที่แสดงออกอาจอยู่ในรูปแบบที่จับต้องได้ (เช่น ภาษา การแต่งกาย เทคโนโลยี ศิลปะ กีฬา ท่าทาง) และรูปแบบที่จับต้องไม่ได้ (เช่น ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม) อย่างไรก็ตาม สัญลักษณ์ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เนื่องจากสิ่งที่จับต้องได้ มักมี ความหมายหรือระบบคุณค่าอยู่เบื้องหลัง

วัฒนธรรมปรากฏในรูปแบบที่สัมผัสได้ (tangible culture) ซึ่งมีลักษณะเป็นวัตถุที่จับต้องได้ และวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ (intangible culture) ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจ สำหรับองค์การยูเนสโก ได้จำแนกเป็น 5 สาขา คือ สาขามนุษยศาสตร์ สาขาศิลปะ สาขาการช่างฝีมือ สาขาศิลปะกรรมศิลป์ และสาขากีฬาและนันทนาการ ซึ่งทั้ง 5 ประการมีทั้งที่เป็นวัตถุและจิตใจ ปัจจุบันกระทรวงวัฒนธรรม จำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุซึ่งสามารถจับต้องได้ วัฒนธรรมทาง จิตใจที่ไม่สามารถจับต้องได้ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากนี้วัฒนธรรมยังปรากฏใน รูปแบบของวัฒนธรรมที่เป็นมรดก (heritage culture) วัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต (living culture) และวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ (creative culture) ซึ่งในแต่ละประเภทสามารถปรากฏได้ทั้งในลักษณะที่ สัมผัสได้ (tangible culture) และสัมผัสไม่ได้ (intangible culture)

การเกิดวัฒนธรรมมีสาเหตุมาจากความต้องการของมนุษย์ 3 ประการ คือ ความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองทางชีววิทยา ความต้องการทางสังคม (social needs) และความต้องการทาง จิตใจ (psychological needs) พัฒนาการของการเกิดวัฒนธรรม เริ่มต้นที่ความต้องการขั้นพื้นฐาน ไปสู่ ความต้องการชีวิตที่ดีขึ้น จนกระทั่งเป็นความต้องการขั้นสูงสุดคือความต้องการเสถียรภาพและความมั่นคง การตอบสนองความต้องการระดับแรกเป็นการตอบสนองในระดับปัจจัย 4 เมื่อความต้องการสูงขึ้น การตอบสนองจะอยู่ในรูปของวัฒนธรรม และเมื่อความต้องการสูงไปจนถึงเสถียรภาพความมั่นคงจะ พัฒนาการตอบสนองไปสู่สถาบันทางสังคม (แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2559)

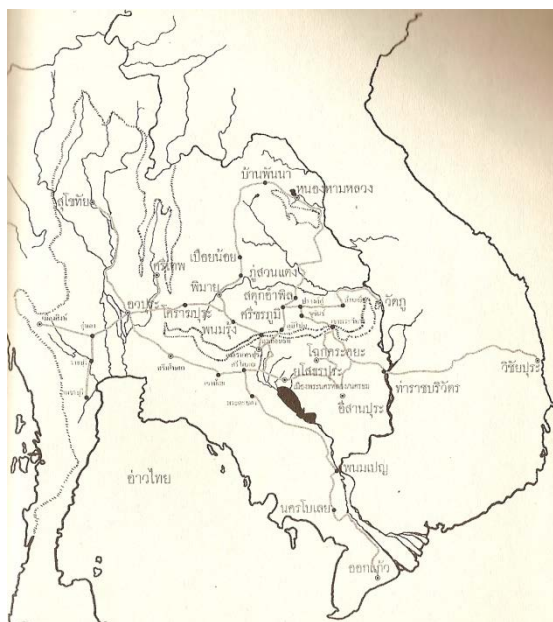
ปัจจุบันกระทรวงวัฒนธรรมจำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุซึ่งสามารถจับต้องได้ วัฒนธรรมทางจิตใจที่ไม่สามารถจับต้องได้ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม (ไชศรี ศรีอรุณ, 2550) นอกจากนี้วัฒนธรรมยังปรากฏในรูปแบบของวัฒนธรรมที่เป็นมรดก (heritage culture) วัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต (living culture) และวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ (creative culture)

Julian Huxley (อ้างอิง แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2559) ได้ให้ข้อคิดเห็นของการจัดประเภทของวัฒนธรรมส่วนใหญ่พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมิติของวัฒนธรรมที่สัมผัสได้และมิติวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจ โดยปกติแล้วนักโบราณคดี มักสนใจในวัฒนธรรมทางวัตถุ ขณะที่นักมานุษยวิทยาสนใจวัฒนธรรมทางจิตใจที่สะท้อนในรูปของสัญลักษณ์ แต่ท้ายที่สุดทั้ง ๒ กลุ่มต่างต้องให้ความสนใจร่วมกัน

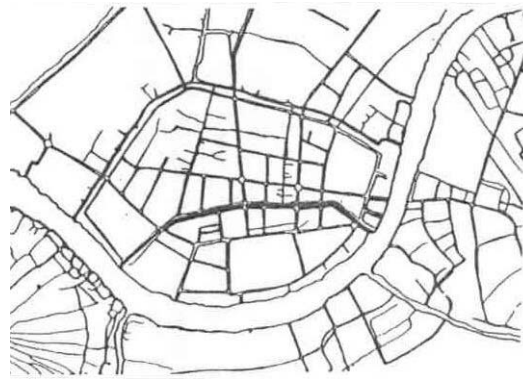
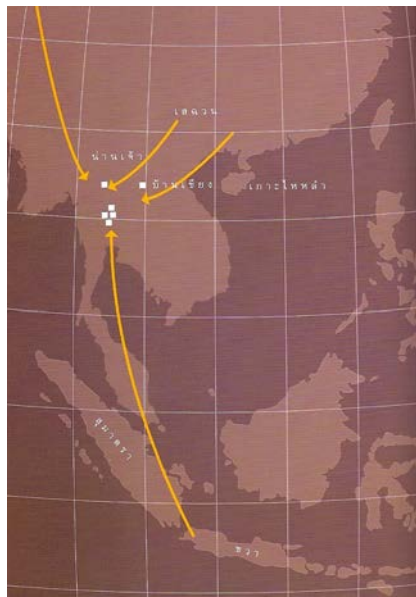
ดังนั้นในบริบทของลักษณะตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จึงมีประเด็นที่ต้องทำการศึกษาคือ

1. ประวัติศาสตร์ ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์ยาวนานนับเริ่มแต่การล่มสลาย

ของราชอาณาจักรขอมจักรวรรดินครวัด นครธม เมื่อต้นๆ คริสต์ศตวรรษที่ 13 โดยมีความสืบเนื่องและคาบเกี่ยวระหว่างอาณาจักรโบราณหลายแห่ง เช่น อาณาจักรทวารวดี ศรีวิชัย ละโว้ เขมร ฯลฯ โดยเริ่มมีความชัดเจนในอาณาจักรสุโขทัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 1781 อาณาจักรล้านนาทางภาคเหนือ กระทั่งเสื่อมอำนาจลงในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 19 แล้วความรุ่งเรืองได้ปรากฏขึ้นในอาณาจักรทางใต้ ณ กรุงศรีอยุธยา โดยยังมีอาณาเขตที่ไม่แน่ชัด ครั้นเมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2310 พระเจ้าตากสินจึงได้ย้ายราชธานีมาอยู่ที่กรุงธนบุรี

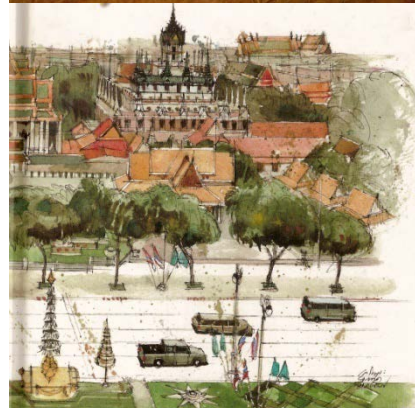
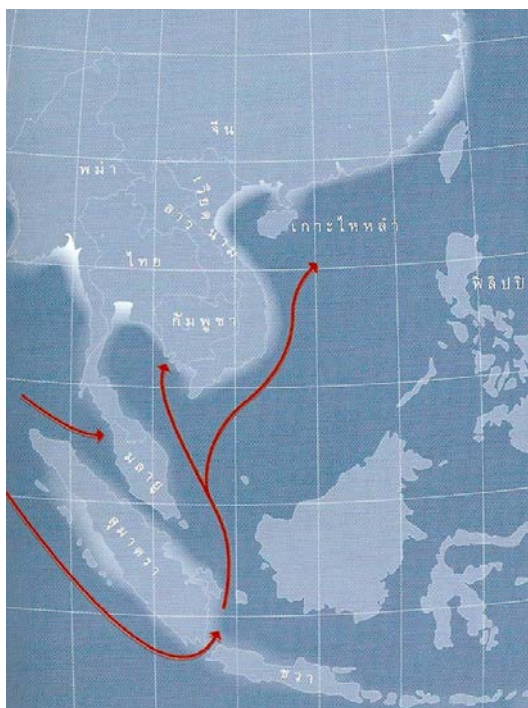

ภาพที่ 2.28 แผนที่อาณาจักรขอม คริสต์ศตวรรษที่ 13 ที่มาหนังสือท่องเที่ยวนครวัดนครธม

ภาพที่ 2.29 อาณาจักรสุโขทัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 1781 อาณาจักรล้านนาทางภาคเหนือ
อาณาจักรอยุธยา ที่มาหนังสือท่องเที่ยวนครรัตนนคร

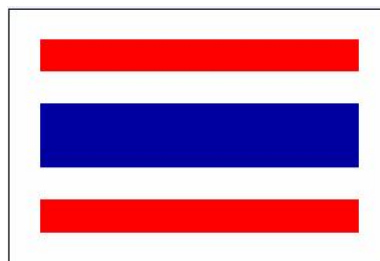
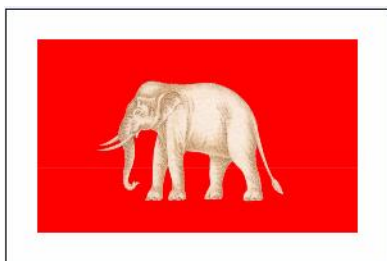
ภายหลังจากสิ้นสุดอำนาจและมีการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เมื่อ พ.ศ. 2325 อาณาจักรสยามเริ่มมีความเป็นปึกแผ่น มีการผนวกดินแดนบางส่วนของอาณาจักรล้านช้าง ครั้นในรัชกาลที่ 5 ได้ผนวกดินแดนของเมืองเชียงใหม่ หรืออาณาจักรล้านนาส่วนล่าง (ส่วนบนอยู่บริเวณเชียงใหม่) เป็นการรวบรวมดินแดนครั้งใหญ่ครั้งสุดท้าย วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข

ภาพที่ 2.30 สถาปนากรงธนบุรี และ กรุงรัตนโกสินทร์เมื่อ พ.ศ. 2310 - 2325 อาณาจักรสยาม

2. ชื่อประเทศไทย คำว่า ไทย มีความหมายในภาษาไทยว่า อิศราภาพ เสรีภาพ หรือ

อีกความหมายคือ ใหญ่ ยิ่งใหญ่ เพราะการจะเป็นอิสระได้จะต้องมีกำลังที่มากกว่า แข็งแกร่งกว่า เพื่อป้องกันการรุกรานจากข้าศึก เดิมประเทศไทยใช้ชื่อ สยาม (Siam) แต่ได้เปลี่ยนมาเป็นชื่อปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ. 2482 ตามประกาศรื้อนิยาม ฉบับที่ 1 ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ใช้ชื่อ ประเทศไทย ประชาชน และสัญชาติว่า "ไทย" โดยในช่วงต่อมาได้เปลี่ยนกลับเป็นสยามเมื่อปี พ.ศ. 2488 ในช่วงเปลี่ยน นายกรัฐมนตรี แต่ในที่สุดได้เปลี่ยนกลับมาชื่อไทยอีกครั้งในปี พ.ศ. 2491 ซึ่งเป็นช่วงที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยต่อมา ช่วงแรกเปลี่ยนเฉพาะชื่อภาษาไทยเท่านั้น ชื่อภาษาฝรั่งเศส และ อังกฤษคงยังเป็น "Siam" อยู่จนกระทั่งเดือนเมษายน พ.ศ. 2491 จึงได้เปลี่ยนชื่อภาษาฝรั่งเศสเป็น "Thaïlande" และภาษาอังกฤษเป็น "Thailand" อย่างในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ชื่อ สยาม ยังเป็นที่รู้จักแพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ.

ภาพที่ 2.31 ธงอาณาจักรสยาม รัชกาลที่ 5 พ.ศ.2398 และธงราชอาณาจักรไทย รัชกาล ที่ 6 พ.ศ.2460

ภาพที่ 2.32 แสดงส่วนที่เคยเป็นอาณาจักรสยาม รัชกาลที่ 5 พ.ศ.2398

ภาพจาก bloggang.com

3. การเมืองการปกครอง เดิมประเทศไทยมีการปกครองระบอบ

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ จนกระทั่งวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยแบ่งอำนาจเป็นสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ โดยฝ่ายบริหารจะมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาลซึ่งมาจากการแต่งตั้ง ฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และฝ่ายตุลาการ คือ ศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง

ปัจจุบัน ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองระบอบระบอบประชาธิปไตย ผสมผสานกับระบอบเผด็จการทหาร แล้วแต่สถานการณ์ของบ้านเมืองสุดท้าย 2550 ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญที่ผ่านการลงประชามติจากประชาชน พร้อมทั้งจะมีการเลือกตั้งในปีเดียวกัน

4. เขตการปกครอง ประเทศไทยแบ่งเขตการบริหารออกเป็น การบริหารราชการส่วน

ภูมิภาค ได้แก่จังหวัด 75 จังหวัด นอกจากนั้นยังมีการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วน “สุขาภิบาล” นั้นถูกยกฐานะไปเป็นเทศบาลทั้งหมดในปี พ.ศ. 2542

2.3.3 นิเวศวัฒนธรรม

คำว่านิเวศวัฒนธรรม เป็นสองคำมารวมกัน คือคำว่า “นิเวศวิทยา” และคำว่าวัฒนธรรม นิเวศวิทยา คือ การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตและกายภาพของสิ่งมีชีวิตกับการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ มนุษย์จะมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อมอย่างใกล้ชิดและต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตเช่นเดียวกันกับสัตว์อื่นทุกชนิด ธรรมชาติเป็นตัวผลิตสร้างสิ่งที่มนุษย์จะนำมาใช้ป้องกันอันตรายต่าง ๆ เช่น ป้องกันภัยจากสัตว์ร้าย โรคภัยไข้เจ็บ พายุฝน ความแห้งแล้ง และอัคคีภัย ฯลฯ (อ้างจาก สมชาย นิลอาธิ 2554)

นิเวศวิทยาวัฒนธรรม (cultural ecology) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่งที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทาง สังคมวัฒนธรรม จูเลียน สจ๊วต (Julian Steward) นักมานุษยวิทยาอเมริกัน ได้อธิบายแนวความคิดแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า เป็นการศึกษากระบวนการปรับตัวของสังคมภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการศึกษาวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัว (adaptation) ของสังคม แนวความคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมีพื้นฐานสำคัญคือ เทคโนโลยีการผลิตโครงสร้างสังคม และลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เป็นเงื่อนไข

นิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามทัศนะของสจ๊วต เป็นความพยายามที่จะศึกษาวิเคราะห์ถึง

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีทางการผลิต ซึ่งเป็นตัวกำหนด

สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

2. ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับพฤติกรรมของมนุษย์

3. ผลในการอธิบายต้นกำเนิดของลักษณะทางวัฒนธรรม (cultural traits) ของกลุ่มชน

ต่างๆ เช่น เปรู เม็กซิโก เมโสโปเตเมีย อียิปต์ และจีน เป็นต้น

นิเวศวัฒนธรรมหรือนิเวศวิทยา คือ การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตและกายภาพของสิ่งมีชีวิตกับการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ มนุษย์จะมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อมอย่างใกล้ชิดและต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตเช่นเดียวกันกับสัตว์อื่นทุกชนิด ธรรมชาติเป็นตัวผลิตสร้างสิ่งที่มีมนุษย์จะนำมาใช้ป้องกันอันตรายต่าง ๆ เช่น ป้องกันภัยจากสัตว์ร้าย โรคภัยไข้เจ็บ พายุฝนความแห้งแล้ง และอัคคีภัย ฯลฯ แต่คนจะยอมรับพลังอำนาจและโชคชะตาที่ได้รับจากธรรมชาติ คนจะถางป่าปลูกพืชบนดิน ตัดถนนข้ามภูเขา ผลิตยาเพื่อรักษาโรค สร้างความอบอุ่นภายในบ้านยามฤดูหนาว และสร้างความเย็นในฤดูร้อน กล่าวสั้น ๆ ก็คือ คนสร้างสรรค์ผลงานต่างๆ จากธรรมชาติแวดล้อม ซึ่งเป็นผลผลิตของปฏิสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาตินั่นเอง จากการศึกษาประวัติศาสตร์มีบันทึกว่า คนพยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดทางชีววิทยาและเพื่อการดำรงอยู่ทางกายภาพด้วยเทคโนโลยีต่างๆ (ภูมิปัญญา) เท่าที่จะสามารถทำได้ เพื่อใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและป้องกันตัวเองจากภัยอันตรายต่าง ๆ เทคโนโลยีหรือภูมิปัญญาต่าง ๆ มีพัฒนาการมาอย่างซับซ้อน และมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ขึ้นอยู่กับวัสดุต่างๆ : โลหะ หิน พลาสติก หลัว-ฟีน และพลังงานนิวเคลียร์ ที่จะทำให้อนุวัฒนธรรมพัฒนาไปได้ ครั้นเมื่อมีการพัฒนาไปถึงจุดหนึ่งแล้ว ก็พบว่าเทคโนโลยีจะเป็นอันตรายต่อคุณภาพของธรรมชาติเสมอการกระทำของมนุษย์จะทำให้ความสมดุลในธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปมาก เมื่อมีการตัดไม้ ทำลายป่า จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณน้ำฝนหรือฤดูกาล และจะมีผลทำให้น้ำฝนกัดเซาะดินมากขึ้น การใช้สารเคมีและอาวุธปืนจะฆ่าชีวิตสัตว์สกลต่างๆ และนกต่างๆ ในรอบทศวรรษและรอบศตวรรษที่ผ่านมา มักจะมีแต่การพูดถึงผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติเท่านั้น แต่มักจะไม่ค่อยพูดถึงถึงผลกระทบข้างเคียงที่จะตามมาอีกมากมายเลยขณะที่การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติภายใต้อิทธิพลของมนุษย์นั้น คนจำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการปรับตัวเองในส่วนที่จะมีผลกระทบเป็นลูกโซ่และผลกระทบโดยตรง ในอดีตจะมีความสมดุลกันระหว่างธรรมชาติและรูปแบบของวัฒนธรรมมนุษย์เฉพาะแต่ละท้องถิ่น การประดิษฐ์เทคโนโลยีใหม่จะเป็นสาเหตุทำให้มีการเปลี่ยนแปลง การปรับตัวของคนควรจะเป็นกระบวนการขับเคลื่อนที่ช่วยรักษาคนให้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ เพื่อให้คนสามารถเจริญเติบโตและดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติแวดล้อมและวัฒนธรรมของตัวเองในที่สุด เพราะมนุษย์ชาติจะมีความสามารถในการปรับตัวตามความจำเป็นกับธรรมชาติที่มีความไม่แน่นอนได้การศึกษาเรื่องปฏิสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติแวดล้อม จึงมักจะเกี่ยวโยงกับเรื่องนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมากในการศึกษามานุษยวิทยาร่วมสมัย

จากการศึกษาของโบแอส ทำให้นักมานุษยวิทยาสวนมากยอมรับว่าโบแอสช่วยพัฒนาวิชามานุษยวิทยาหลายอย่าง เช่น โดยการที่เขาเปลี่ยนจุดเน้นในมานุษยวิทยาจากการศึกษาส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมที่ถูกนำออกนอกบริบท มาศึกษาวัฒนธรรมในฐานะเป็นระบบที่ส่วนต่างๆ สัมพันธ์กัน โบแอสทำให้มานุษยวิทยาเป็นสาขาที่น่าทึ่ง โดยการเน้นการวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา และเป็นการยกระดับมาตรฐานของชาติพันธุ์วรรณาให้สูงขึ้นเพื่อชนรุ่นหลัง ยิ่งกว่านั้นความสนใจในจิตวิทยาของโบแอสทำให้เกิดงานในสาขาย่อยของมานุษยวิทยา คือ วัฒนธรรมและบุคลิกภาพ

โบแอสย้ำเน้น

ในการติดต่อสื่อสารอยู่ในปัจจุบัน หลักการที่นำไปใช้นั้นได้เกิดจากแนวคิดของโบแอสที่มีการเปรียบเทียบปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมกับภาษา โดยโบแอสได้ชี้ให้เห็นว่าโครงสร้าง (คือ กฎเกณฑ์และหลักไวยากรณ์) ของภาษานั้นเป็นสิ่งที่ผู้ใช้ภาษาไม่เคยรู้จักมาก่อน จนกว่าจะได้มีการเขียนหลักไวยากรณ์ของภาษานั้นๆ ขึ้น อย่างไรก็ตามผู้รู้ก็จำกัดอยู่เฉพาะในหมู่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาศาสตร์เท่านั้น และภาษาก็ยังคงคลี่คลายไปตามทิศทางของมัน โดยที่ผู้ใช้ภาษาแต่ละคนไม่ได้มีความสนใจในความแตกต่างที่สำคัญ ระหว่างปรากฏการณ์ทางด้านภาษากับปรากฏการณ์ทางมานุษยวิทยา กล่าวคือ การจำแนกประเภททางด้านภาษาไม่เคยปรากฏขึ้นมาอยู่ในระดับของจิตสำนึก แต่จะปรากฏทางด้านมานุษยวิทยา แม้ความเป็นมาดั้งเดิมของจิตใต้สำนึกยังคงมีอยู่ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะปรากฏในระดับของภาวะจิตสำนึก อันทำให้เกิดการให้เหตุผลหรือตีความที่หลังได้ แต่ความแตกต่างดังกล่าวนี้ก็ได้ทำให้คุณค่าของวิธีทางภาษาศาสตร์ ที่จะนำมาใช้ในการศึกษาทางมานุษยวิทยาลดลงไป จึงมีการนำไปประยุกต์ใช้ในด้านภาษาศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีทางภาษาด้านต่าง ๆ วิเคราะห์ภาษาในระดับต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ เสียง คำ ประโยค และความหมาย นำเอาความรู้เกี่ยวกับภาษาไปใช้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษาใช้ใน ชีวิตประจำวัน ตลอดจนทั้งศึกษาภาษาในแง่ที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์แขนงอื่น ๆ เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา คอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยจะเห็นได้ว่าการศึกษาด้านภาษาศาสตร์เป็นการศึกษาตัวเนื้อหาภาษาในเชิงวิเคราะห์ เพื่อเป็นฐานความรู้ให้นำไปประยุกต์ใช้ต่อไปในศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งจะแตกต่างไปจากการศึกษาในสาขาภาษาอื่น ๆ เช่น การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน เพื่อนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษา

ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural ecology) พัฒนาการของแนวความคิดทางมานุษยวิทยา ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ไม่ว่าจะเป็นแนวความคิดแบบประวัติศาสตร์เฉพาะกรณีของโบแอส หรือแนวความคิดแบบหน้าที่นิยมของแรดคลิฟฟ์-บราวน์ และมาลินอสกินั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการต่อต้านข้อสรุปของนักทฤษฎีวิวัฒนาการในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งส่งผลให้ทฤษฎีวิวัฒนาการเสื่อมความนิยมลงไปเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม หลังจากปี ค.ศ. 1940 เป็นต้นมา ได้มีนักมานุษยวิทยาอเมริกันกลุ่มหนึ่งหันกลับมาสนใจทฤษฎีวิวัฒนาการ และพยายามนำเอาทฤษฎีวิวัฒนาการมาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม

นิเวศวิทยา วัฒนธรรม (cultural ecology) เป็นแนวความคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่งที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทาง สังคมวัฒนธรรม จูเลียน สจิวัด (Julian Steward) นักมานุษยวิทยาอเมริกัน ได้อธิบายแนวความคิดแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า เป็นการศึกษากระบวนการปรับตัวของสังคมภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการศึกษาวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัว (adaptation) ของสังคม แนวความคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมีพื้นฐานสำคัญคือ เทคโนโลยีการผลิตโครงสร้างสังคม และลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เป็นเงื่อนไข

สจิวัด (2551 อ้างจาก งามพิศ สัตย์สงวน) มอง "วัฒนธรรม" ว่าเป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ประเด็นสำคัญสำหรับการศึกษาเชิงมานุษยวิทยาจึงมีอยู่ว่า วัฒนธรรมมีการปรับตัวอย่างไรให้เข้ากับสภาพแวดล้อม มนุษย์มีวิธีการอย่างไรในการใช้เทคโนโลยีและระบบเศรษฐกิจในการ

ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมออกจากความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญอีกส่วนหนึ่งในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น ในสังคมดั้งเดิม (primitive societies) มนุษย์มีวิธีการผลิตแบบล่าสัตว์และเก็บหาอาหาร โดยปกติแล้วผู้หญิงจะเป็นผู้เก็บหาอาหารและผู้ชายเป็นออกล่าสัตว์ การแบ่งแยกงานในลักษณะเช่นนี้ได้เป็นเพราะผู้ชายมีร่างกายแข็งแรงกว่า แต่เป็นเพราะผู้หญิงต้องใช้เวลาดูแลลูก ในขณะที่ผู้ชายสามารถเดินทางไกลและจากบ้านไปได้เป็นระยะเวลานาน

ตาม ทศณะของสจ๊วต มนุษย์เป็นสัตว์มีเหตุผล และวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมวางอยู่บนรากฐานของเหตุผล แต่เป็นเพราะว่าสภาพการณ์และสภาวะแวดล้อมมีความแตกต่างกันออกไป วัฒนธรรมของวัฒนธรรมจึงมีพื้นฐานของการปรับตัว การแก้ปัญหาและมีวิวัฒนาการแตกต่างกัน เช่น วัฒนธรรมของกลุ่มที่ตั้งรกรากอยู่ใกล้ทะเล ย่อมมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมืออย่างชีพประเภตเบ็ด แห อวน ฉมวก เรือ และมีการพัฒนาสั่งสมความรู้เกี่ยวกับการเดินทะเลและการจับปลา ในขณะเดียวกัน ชนกลุ่มอื่นที่ตั้งรกรากอยู่ในเขตป่าดงดิบ อาจมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือเพื่อใช้ในการยังชีพแตกต่างกันออกไป เช่น หอก ธนู เพื่อใช้ในการล่าสัตว์และหาอาหาร กลุ่มชนทั้งสองกลุ่มนี้ย่อมต้องมีการวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน

สจ๊วตปฏิเสธแนวความคิดแบบวิวัฒนาการเส้นตรงของนักทฤษฎีวิวัฒนาการรุ่นเก่า ซึ่งเสนอว่าวัฒนธรรมของทุกเผ่าพันธุ์จะมีวิวัฒนาการเป็นเส้นตรงผ่านขั้นตอนต่างๆ เหมือนกันหมด สจ๊วตแย้งว่าวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นได้หลายสาย (multilinear evolution) และแต่ละแนวย่อมมีความแตกต่างกัน ความแตกต่างนี้เกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เทคโนโลยีและโครงสร้างสังคมเป็นหลัก อาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดแบบวิวัฒนาการหลายสายนี้ เป็นแนวความคิดใหม่ซึ่งพัฒนามาจากทฤษฎีวิวัฒนาการรุ่นเก่า

แนวความคิดนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมว่ามีความแนบแน่นใกล้ชิดและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในยุคสมัยที่พัฒนาการด้านเทคโนโลยียังอยู่ในระดับต่ำมนุษย์จำต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และทำให้สภาพแวดล้อมมีศักยภาพในการเปลี่ยนหรือดัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลของสภาพแวดล้อมก็เริ่มลดถอยลง หากแต่รูปแบบและลักษณะทางวัฒนธรรม ประสพการณ์และความเคยชินในอดีต ตลอดจนวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างจะยังคงอยู่ และได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

กล่าวโดยสรุปแล้ว นิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามทศณะของสจ๊วต เป็นความพยายามศึกษาวิเคราะห์ถึง

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีทางการผลิต ซึ่งเป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
2. ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับพฤติกรรมของมนุษย์ และ
3. ผลในการอธิบายต้นกำเนิดของลักษณะทางวัฒนธรรม (cultural traits) ของกลุ่มชนต่างๆ เช่น เปรู เม็กซิโก เมโสโปเตเมีย อียิปต์ และจีน เป็นต้น ผลงานของสจ๊วตมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้นักมานุษยวิทยาหันมาสนใจศึกษาถึง ความสำคัญของสภาพแวดล้อมและอิทธิพลของสภาพแวดล้อมต่อพัฒนาการทางวัฒนธรรม

เลสลี ไวต์ (Leslie White) เป็นนักมานุษยวิทยาอเมริกันอีกคนหนึ่งซึ่งสนใจศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรม ไวต์ได้ศึกษาตรวจสอบผลงานของนักวิวัฒนาการรุ่นเก่า เช่น มอร์แกน อย่างละเอียด และพบว่า ทฤษฎีวิวัฒนาการมีหลักเกณฑ์ในการตีความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจอยู่หลายประการ และไวต์เองก็ได้เสนอแนวความคิดแบบวิวัฒนาการสมัยใหม่ ซึ่งต่อมาได้รับการขนานนามแนวความคิดแบบ "วิวัฒนาการสากล" (universal evolution) ไวต์มีความเห็นคล้ายคลึงกับแรดคลิฟฟ์-บราวน์ และมาลินอสกีในประเด็นที่ว่ามานุษยวิทยาควรเป็นวิทยาศาสตร์ และไวต์ก็ได้พยายามค้นหากฎเกณฑ์หรือทฤษฎีสากล เพื่อใช้อธิบายวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ทั่วโลก

ความหมายของ "วัฒนธรรม" ตามทัศนะของไวต์ มีความคล้ายคลึงกับมโนทัศน์เรื่ององค์กอินทรีย์ (superorganic) ของโครเบอร์ นั่นคือการมองว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งมีชีวิตและมีชีวิตแยกออกจากตัวมนุษย์อย่างเด็ดขาด วัฒนธรรมมีกฎเกณฑ์และการทำงานในตัวเอง ซึ่งแนวความคิดนี้ได้รับการขนานนามว่า "วัฒนธรรมวิทยา" (culturology)

ไวต์เสนอว่า วัฒนธรรมมีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. ระบบเทคโนโลยี ซึ่งรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้น
2. ระบบสังคม ซึ่งเป็นการรวมตัวกันขององค์กรทางสังคม (social organization) และพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ และ
3. ระบบความคิด (ideology) ซึ่งรวมถึงความรู้ ความเชื่อ ทัศนคติและค่านิยมต่างๆ ระบบเทคโนโลยีเป็นโครงสร้างส่วนล่าง (infrastructure) หรือพื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรม เพราะชีวิตมนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยระบบนี้ในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ส่วนองค์กรสังคมและระบบความคิดเป็นโครงสร้างส่วนบน (superstructure) ของวัฒนธรรม

จูเลียน สจ๊วต (Julian H. Steward) ได้รับการศึกษาทางโบราณคดีเป็นครั้งแรก และหันมาสนใจทำงานด้านชาติพันธุ์วรรณา จากพื้นฐานทางโบราณคดี ทำให้สจ๊วตสนใจศึกษาความสนใจของสภาพแวดล้อมในการพัฒนาวัฒนธรรม สจ๊วตเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับวิวัฒนาการหลายสาย (Multilinear evolution) สจ๊วตกล่าวถึงความคล้ายคลึงกันทางประวัติศาสตร์ ผลกระทบของจุดกำเนิดอารยธรรมในหุบเขาที่ราบลุ่มแม่น้ำ ล้อมรอบด้วยดินแดนหลังเมืองท่าที่แห้งแล้ง สจ๊วตเชื่อว่า สภาพแวดล้อมจะกำหนดลักษณะทางนิเวศวิทยาที่ดี และสนใจสายวิวัฒนาการด้วย ผลงานดังกล่าว ทำให้สจ๊วตได้รับการยกย่องให้เป็น ผู้นำทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

จูเลียน สจ๊วต เป็นนักมานุษยวิทยาผู้สนใจศึกษาทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของวัฒนธรรมนั้น สจ๊วตเห็นว่า การอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ศึกษาได้จากการ ปรับตัวของสังคม ในสภาพแวดล้อมนั้น ข้อสมมติฐานสำคัญคือ สภาพแวดล้อมอาจจะมียอิทธิพลหรือไม่มียอิทธิพลกำหนดการ เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมก็เป็นได้ ความมุ่งหวังของสจ๊วตคือ เพื่อหาคำตอบมาแก้ปัญหาวิธศึกษาวิธยวิวัฒนาการ โดยการสำรวจเก็บ ข้อมูล จน

นำมาพิสูจน์แนวความคิดสำคัญได้ สจ๊วตเห็นว่า ควรศึกษานิเวศวิทยาวัฒนธรรมแยกจากนิเวศวิทยาชีวภาพ (Biological ecology) และนิเวศวิทยากายภาพ (Physical ecology) นิเวศวิทยาชีวภาพ คือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอินทรีย์กับสภาพแวดล้อม ที่มีชีวิตทั้งหลาย ส่วนนิเวศวิทยากายภาพ จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอินทรีย์กับสภาพแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตทั้งหมด ในขณะที่นิเวศวิทยาวัฒนธรรม ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมเท่านั้น สจ๊วตศึกษาวิวัฒนาการวัฒนธรรม มากกว่า ไม่สนใจศึกษาวัฒนธรรมส่วนรวมทั่ว ๆ ไป ขณะที่เลสลี ไวท์ ศึกษาองค์ประกอบของวัฒนธรรม ประการสำคัญ สจ๊วตศึกษาเปรียบเทียบอิทธิพลของประวัติศาสตร์วัฒนธรรม สรุปว่าประวัติศาสตร์วัฒนธรรมมีอิทธิพลในการพัฒนากฎเกณฑ์ เกี่ยวกับวัฒนธรรมด้วย

กลุ่มนิเวศวิทยาวัฒนธรรมศึกษาขั้นตอนต่าง ๆ ตามกฎวิวัฒนาการ แนวความคิดของ เลสลี ไวท์ อธิบายกฎวิวัฒนาการทั่ว ๆ ไป สจ๊วตเสนอแนวความคิดประเด็นสำคัญคือ วัฒนธรรมแต่ละสังคมมีการปรับตัวต่าง ๆ กัน เมื่อได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อม โดสภาพแวดล้อมหนึ่ง เป็นวิวัฒนาการเฉพาะวัฒนธรรม นักมานุษยวิทยากลุ่มที่คัดค้านแนวความคิดนี้ คือ กลุ่มที่ศึกษาวิวัฒนาการอารยธรรมในชุมชนเมือง เห็นว่า พัฒนาการอารยธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมเมือง มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เกิดจากสังคมดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปแบบวิวัฒนาการเป็นสังคมสมัยใหม่ เรียกว่า วิวัฒนาการชุมชนแบบคล้ายคลึงกัน ไม่มีลักษณะเฉพาะตัวตามแนว ความคิดของสจ๊วต อันเป็นความคิดหนึ่งของกลุ่มนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ไม่ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับ สภาพแวดล้อมใด สภาพแวดล้อมหนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น สจ๊วตได้เสนอบทสรุปกฎวิวัฒนาการวัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากปัจจัยพื้นฐาน สำคัญ 3 ประการ เพื่ออธิบายนิเวศวิทยาวัฒนธรรมคือ

ประการแรก ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อม ควรต้องวิเคราะห์ประสิทธิภาพของวัฒนธรรม ที่สามารถนำเอาทรัพยากรมาใช้ให้เป็นประโยชน์สูงสุด เช่น มาใช้ให้เป็นอาหารและที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในสังคม

ประการที่สอง ศึกษารูปแบบพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีวัฒนธรรม โดยวิเคราะห์วิธีการที่มนุษย์ใน แต่ละสังคม สร้างวัฒนธรรม กำหนดพฤติกรรม และกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาวิธีการทำงาน เพื่อให้ชีวิตอยู่รอด ได้หรือไม่ เพียงใด

ประการที่สาม ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบพฤติกรรม และระบบวัฒนธรรม วิเคราะห์พฤติกรรม และกิจกรรมคนในสังคม ว่ามีส่วนทำให้สังคมอยู่รอดได้หรือไม่เพียงใด

สจ๊วต (2552)เสนอระเบียบวิธีวิจัยนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างระเบียบวิธีวิจัยตามทฤษฎีหน้าที่นิยม และการวิจัย ตามแบบสังคมศาสตร์สมัยใหม่ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับวัฒนธรรม ประการสำคัญก็คือ ศึกษากระบวนการ วัฒนธรรมของสังคมส่วนรวมทั้งหมด โดยไม่เน้นศึกษาปัจเจกบุคคลในระบบวัฒนธรรม นิเวศวิทยาวัฒนธรรม หมายถึง การศึกษาการปรับตัวของวัฒนธรรม ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น จุดมุ่งหมายประการต่อมา คือ ศึกษากระบวนการวัฒนธรรมในฐานะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลกำหนดความสัมพันธ์ ประการสุดท้ายนิเวศวิทยาวัฒนธรรมพยายามชักนำ ให้มนุษย์หันไปสนใจ ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อม กับองค์ประกอบวัฒนธรรมด้วย กล่าวโดยสรุป นักมานุษยวิทยากลุ่ม ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม พยายามอธิบายการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในสังคม ศึกษาวิธีการที่วัฒนธรรมแต่ละชนิด ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางกายภาพหนึ่ง โดยเฉพาะ และหรือการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมนั้น การประยุกต์ แนวความคิดทาง

นิเวศวิทยาวัฒนธรรม ก็เพื่ออธิบายระบบสังคมที่เป็นอยู่ นักนิเวศวิทยาวัฒนธรรมต้องยอมรับคำวิจารณ์ข้อบกพร่องหลายสิ่ง เหมือนดั่งที่นักทฤษฎีโครงสร้าง และนักทฤษฎีหน้าที่นิยมถูกวิจารณ์มาแล้วหลายประการ กล่าวคือ นักทฤษฎีหน้าที่นิยมและนักทฤษฎีโครงสร้าง ไม่สามารถแสดงให้เห็นเด่นชัดว่า ประเพณีและวัฒนธรรมใดมีหน้าที่สำคัญ ในสภาพแวดล้อมนั้น เหมือนกับที่นักนิเวศวิทยาวัฒนธรรมไม่สามารถแสดงให้เห็นว่า ในสังคมหนึ่ง ประเพณีและวัฒนธรรม สามารถปรับตัวได้อย่างไร ไม่สามารถกำหนดชี้ชัดลงไปว่า ลักษณะประเพณีวัฒนธรรมแบบใด มีอิทธิพลต่อการอยู่รอดของสังคมอย่างแท้จริง

เป็นผู้มีบทบาทสำคัญศึกษาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ผู้พยายามฟื้นฟูแนวแนวคิดตามทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรม เลสลีย์ ไวต์ ได้รับขนานนามว่าเป็นกลุ่มทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรมใหม่ (Neo-cultural evolutionism) หรือนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ในระยะแรกไวต์ไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรมตามแนวความคิดของนักมานุษยวิทยาอเมริกันยุคแรก ไวต์หันมาสนใจวิวัฒนาการหลังจากได้อ่านและสนใจงานของมอร์แกนอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว ไวต์เสนอแนวความคิดว่าความก้าวหน้าและประโยชน์สูงสุด เมื่อใช้มาตรการศึกษาและบ่งชี้ขั้นวิวัฒนาการ คือสามารถใช้พลังงานควบคุมสังคมให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ควรต้องศึกษาเปรียบเทียบคุณค่าเทคโนโลยีระหว่างสังคมดั้งเดิม กับเทคโนโลยีในสังคมสมัยใหม่ด้วย

ไวต์มีความเห็นว่า เทคโนโลยี-เศรษฐกิจ มีบทบาทสำคัญ เพราะมนุษย์สร้างวัฒนธรรม เทคโนโลยี-เศรษฐกิจในสังคมขึ้น เพื่อให้ เกิดความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เมื่อเกิดความสัมพันธ์ขึ้นมนุษย์จะสามารถสร้างระบบสังคม จนสามารถกำหนดแนวความคิด ของบุคคลในที่สุด ระบบวัฒนธรรมจะควบคุมระบบสังคม และระบบสังคมจะควบคุมระบบจิตของมนุษย์แต่ละคนในสังคม ไวต์อธิบายหลักการเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อม ศึกษาวิธีการปรับตัวของวัฒนธรรมในแต่ละสภาพแวดล้อมหนึ่ง จนทำให้เกิดวิวัฒนาการในที่สุด เป็นวิธีการศึกษาวัฒนธรรมตามหลักวัตถุนิยม

ในปีค.ศ. 1957 ไวต์เสนอผลงานสำคัญ ชื่อ The Evolution of Culture เสนอความคิดอธิบายกฎของวิวัฒนาการ กล่าวคือ วัฒนธรรมเป็นปัจจัยผลักดันทำให้มนุษย์สามารถผลิตพลังงานเพิ่มขึ้น ความพยายามของมนุษย์ทุกวัฒนธรรมในโลกทำให้เกิด พลังงานอันยิ่งใหญ่ วัฒนธรรมเป็นแรงกระตุ้นทำให้มนุษย์มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง พัฒนาการของวัฒนธรรมเกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ไวต์เน้นหลักของวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ในที่สุดมนุษย์ ทุกสังคมจะพยายามพัฒนาเป็นวัฒนธรรมสากล อย่างไรก็ตามงานของไวท์ก็ยังมีข้อบกพร่องและจุดอ่อนมาก เนื่องจากไม่ได้ อธิบายผลของพัฒนาการเทคโนโลยีอย่างกระจ่างชัด ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเกิดจากแรงกระตุ้นของวัฒนธรรม เพียงประการเดียวหรือไม่ ผลงานของไวท์ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทฤษฎีวิวัฒนาการคริสต์ศตวรรษที่ 18 ด้วย

จากการศึกษาของโบแอส ทำให้นักมานุษยวิทยาส่วนมากยอมรับว่าโบแอสช่วยพัฒนาวิชามานุษยวิทยาหลายอย่าง เช่น โดยการที่เขาเปลี่ยนจุดเน้นในมานุษยวิทยาจากการศึกษาส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมที่ถูกนำออกนอกบริบท มาศึกษาวัฒนธรรมในฐานะเป็นระบบที่ส่วนต่างๆ สัมพันธ์กัน โบแอสทำให้มานุษยวิทยาเป็นสาขาที่น่าทึ่ง โดยการเน้นการวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา และเป็นการยกระดับ

มาตรฐานของชาติพันธุ์วรรณนาให้สูงขึ้นเพื่อชนรุ่นหลัง ยิ่งกว่านั้นความสนใจในจิตวิทยาของโบแอสทำให้เกิดงานในสาขาย่อยของมานุษยวิทยาคือ วัฒนธรรมและบุคลิกภาพ

โบแอสย้ำเน้นให้มองเห็นวัฒนธรรมโดยค้นหาความหมายที่มีอยู่ในวัฒนธรรมนั้นๆ ได้ทำให้เกิดผลงานใหม่ๆ ทางภาษาศาสตร์ขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้รู้ในเรื่องของหลักการความเป็นมาของภาษาต่างๆ ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารอยู่ในปัจจุบันหลักการที่นำไปใช้นั้นได้เกิดจากแนวคิดของโบแอสมีการเปรียบเทียบปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมกับภาษา โดยโบแอสได้ชี้ให้เห็นว่าโครงสร้าง (คือ กฎเกณฑ์และหลักไวยากรณ์) ของภาษานั้นเป็นสิ่งที่ผู้ใช้ภาษาไม่เคยรู้จักมาก่อน จนกว่าจะได้มีการเขียนหลักไวยากรณ์ของภาษานั้นๆ ขึ้น อย่างไรก็ตามผู้รู้ก็จำกัดอยู่เฉพาะในหมู่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาศาสตร์เท่านั้น และภาษาก็ยังคงคลี่คลายไปตามทิศทางของมัน โดยที่ผู้ใช้ภาษาแต่ละคนไม่ได้มีความสนใจในความแตกต่างที่สำคัญ ระหว่างปรากฏการณ์ทางด้านภาษากับปรากฏการณ์ทางมานุษยวิทยา กล่าวคือการจำแนกประเภททางด้านภาษาไม่เคยปรากฏขึ้นมาอยู่ในระดับของจิตสำนึก แต่จะปรากฏทางด้านมานุษยวิทยา แม้ความเป็นมาดั้งเดิมของจิตได้สำนึกยังคงมีอยู่ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะปรากฏในระดับของภาวะจิตสำนึกอันทำให้เกิดการให้เหตุผลหรือตีความที่หลังได้ แต่ความแตกต่างดังกล่าวนี้ก็ไม่ได้ทำให้คุณค่าของวิธีทางภาษาศาสตร์ ที่จะนำมาใช้ในการศึกษาทางมานุษยวิทยาลดลงไป จึงมีการนำไปประยุกต์ใช้ในด้านภาษาศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีทางภาษาด้านต่าง ๆ วิเคราะห์ภาษาในระดับต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ เสียง คำ ประโยค และความหมาย นำเอาความรู้เกี่ยวกับภาษาไปใช้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษาในชีวิตประจำวัน ตลอดทั้งศึกษาภาษาในแง่ที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์ แขนงอื่น ๆ เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา คอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยจะเห็นได้ว่าการศึกษาด้านภาษาศาสตร์เป็นการศึกษา ตัวเนื้อหาภาษาในเชิงวิเคราะห์ เพื่อเป็นฐานความรู้ให้นำไปประยุกต์ใช้ต่อไปในศาสตร์ต่างๆ ซึ่งจะแตกต่างไปจากการศึกษาในสาขาภาษาอื่น ๆ เช่น การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน เพื่อนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษา

2.3.4 ชีวิตวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบหน้าค่าตา (Face to Face Relationship) ของคนภายในเท่านั้น ที่จะรู้ขอบเขตของสังคมภายในหมู่บ้านตน คนในดังกล่าวนี้จะมีการรับรู้ในเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ตนใช้ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นชุมชนบ้านเดียวกัน ที่ทำให้แลเห็นคนและวิถีชีวิตในการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่เรียกว่าชีวิตวัฒนธรรม ที่มีความเชื่อ มีศาสนา มีการศึกษา มีภาษาเป็นสำเนียงเฉพาะ มีศิลปวัฒนธรรม มีขนบธรรมเนียมประเพณี

ศาสนา ประมาณร้อยละ 95 ของประชากรไทยนับถือศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ(โดยพหุ دين) นิิกายเถรวาท ศาสนาอิสลามประมาณร้อยละ 4 (ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยทางภาคใต้ตอนล่าง) ศาสนาคริสต์และศาสนาอื่นประมาณร้อยละ 1

การศึกษาในทางกฎหมาย รัฐบาลจะต้องจัดการศึกษาให้ชั้นพื้นฐานสิบสองปี แต่การศึกษาชั้นบังคับของประเทศไทยในปัจจุบันคือเก้าปี บุคคลทั่วไปจะเริ่มจากระดับชั้นอนุบาล เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนการเรียนตามหลักสูตรพื้นฐาน ต่อเนื่องด้วยระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น หลังจากจบการศึกษาระดับมัธยมต้น สามารถเลือกได้ระหว่างศึกษาต่อสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย หรือเลือกศึกษาต่อสายวิชาชีพ ในวิทยาลัยเทคนิค หรือพาณิชยการ หรือเลือกศึกษาต่อในสถาบันทางทหารหรือตำรวจ

โรงเรียนและมหาวิทยาลัยในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลักได้แก่ โรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนเอกชน และ มหาวิทยาลัยรัฐบาล และมหาวิทยาลัยเอกชน โดยโรงเรียนรัฐบาลและมหาวิทยาลัยรัฐบาล จะเสียค่าเล่าเรียนน้อยกว่า โรงเรียนเอกชนและมหาวิทยาลัยเอกชน

ภาษา ประเทศไทยมีภาษาไทยเป็นภาษาราชการ ภาษาพูดของคนไทยมีมาแต่เมื่อไรยังไม่เป็นที่ทราบแน่ชัด แต่จากการสันนิษฐานน่าจะมากกว่า 4,000 ปีแล้ว ส่วนตัวอักษรนั้นเพิ่งมีการประดิษฐ์ขึ้นอย่างเป็นทางการในสมัยสุโขทัยโดย พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ส่วนภาษาอื่นที่มีการใช้อยู่บ้าง เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เป็นต้น

ศิลปะและวัฒนธรรม ศิลปะไทยมีลักษณะเฉพาะตัวค่อนข้างสูง โดยมีความกลมกลืนและคล้ายคลึงกับศิลปวัฒนธรรมเพื่อนบ้านอยู่บ้าง แต่ด้วยการสืบทอดและการสร้างสรรค์ใหม่ ทำให้ศิลปะไทยมีเอกลักษณ์สูง

จิตรกรรม งานจิตรกรรมไทยนับว่าเป็นงานศิลปะชั้นสูง ได้รับการสืบทอดมาช้านาน มักปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนัง ตามวัดวาอาราม รวมทั้งในสมุดข่อยโบราณ งานจิตรกรรมไทยยังเกี่ยวข้องกับงานศิลปะแขนงอื่นๆ เช่น งานลงรักปิดทอง ภาพวาดพระบฏ เป็นต้น

ประติมากรรม เดิมนั้นช่างไทยทำงานประติมากรรมเฉพาะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป โดยมีสกุลช่างต่างๆ นับตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย เรียกว่า สกุลช่างเชียงแสน สกุลช่างสุโขทัย สกุลช่างอยุธยา และกระทั่งสกุลช่างรัตนโกสินทร์ โดยใช้ทองสำริดเป็นวัสดุหลักในงานประติมากรรม เนื่องจากสามารถแกะแบบด้วยขี้ผึ้งและตกแต่งได้ แล้วจึงนำไปหล่อโลหะ เมื่อเทียบกับประติมากรรมศิลาในยุคก่อนนั้น งานสำริดนับว่าอ่อนช้อยงดงามกว่ามาก

สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมไทยมีปรากฏให้เห็นในชั้นหลัง เนื่องจากงานสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่ชำรุดทรุดโทรมได้ง่าย โดยเฉพาะงานไม้ ไม่ปรากฏร่องรอยสมัยโบราณเลย สถาปัตยกรรมไทยมีให้เห็นอยู่ในรูปของบ้านเรือนไทย โบสถ์ วัด และปราสาทราชวัง ซึ่งล้วนแต่สร้างขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพอากาศและการใช้สอยจริง

2.3.5 ชุมชนชาติพันธุ์

“เปาวริศ สุวัฒน์ (2550) ชาวตลาดเรานี่ พูดง่ายๆ ว่า เป็นชาวจีนนะครับ ชาวลองสวนนี่เป็นชาวจีนนะครับ เจ้าของตลาดนี่คือเจ้าของบ้านแห่งนี้ นามสกุล “อศวาณิชย์” นะครับเป็นคนจีนก็คือ “แซ่เบ๊” นะครับ คืออยู่กันมาตั้งแต่รุ่นปู่ รุ่นอะไรยังงี้ รู้จักกันหมดเรียกว่าสมัยก่อน ถ้าคนเดินมาในตลาดนี้ ผมบอกได้เลยว่าคนนี่ลูกใคร เพราะ Block มันจะออกว่า หน้าตานี้บ้านไหนนะครับ คุณเป็นคนต่างถิ่นผมก็รู้เลยว่าไม่ใช่ แต่เดี๋ยวนี้มันคล้ายๆ การคมนาคมมันสะดวกขึ้น มันก็เลยเปลี่ยนไป

ทุกคนเหมือนลูกหลาน ทุกคนเหมือนญาติพี่น้องกัน เขาจะไม่หาผลประโยชน์ใดๆ กับคนในตลาดนี้ เพราะปัจจุบันนี้ตลาดก็ไม่เคยไม่เก็บค่าเช่าอะไรต่างๆ อย่างที่ผมบอกว่า พอพาไปที่โน่นที่นี้ มันไม่เกิดเพราะ

ศรีศักร วัลลิโภดม (2550) ‘ซีกหนึ่งของคลองเทพราชเป็นแปดริ้ว อันนี้เป็นสมุทรปราการ มันจะทะเลาะกันตรงนี้แหละ ไอ้ข้างนอกมันจัดการนะ ทำให้เขตนี้เป็นเขตเศรษฐกิจการเมืองไม่ใช่เศรษฐกิจสังคม ถ้าเป็นเขตเศรษฐกิจสังคม คือ ตลาดนี้เป็นย่านธุรกิจเศรษฐกิจของคนในท้องถิ่นนี้ ทั้งสองฝั่งนี้ฝั่งเทพราชและฝั่งนี้มันอันเดียวกันเป็นพี่น้องกันทั้งสิ้น ถ้าถามว่า ความเป็นคลองสวนเหมือนกันมั๊ย ถ้าตัดไอ้ชื่อคลองชื่อเขตบ้างๆออกไป มันคือคลองสวนเหมือนกัน ฝั่งโน้นนะฝั่งคลองเทพราชมีวัดคลองสวน วัดคลองสวนเป็นวัดทางพุทธของคนในท้องถิ่นนี้ฝั่งนี้เป็นมัสยิด ฝั่งย่านตลาดนี้เห็นได้ชัดเจนว่าเป็นคนจีน มันร่วมกันนะ สถาบันหลักที่เป็นสถาบันท้องถิ่น มันเป็นชุมชนเดียวกัน เพราะฉะนั้นระวางอย่าให้การแบ่งอะไรต่างๆ เหล่านี้มาทะเลาะกัน เมื่อแบ่งกันมันจะกลายเป็นผลประโยชน์แล้วจะทำลายความเป็นคนคลองสวน’

“สิ่งที่สำคัญที่สุดนั้นท้องถิ่นในเมืองไทยส่วนใหญ่ มันเป็นทั้งมาตุคามและมาตุภูมิ คำว่า “มาตุคาม” นั้นหมายถึงว่า ชุมชนนั้นแม่เป็นใหญ่ ผมมานี่ตลาดนี้ ผู้หญิงทั้งนั้นแหละ แก่ๆทั้งนั้นแหละทางฝั่งโน้นนะ ชายของนะ น่ากิน คือคนเขาไม่ซื้อของอร่อยหรือไม่อร่อย คือเขา มันทำตาม มันมีนะฮะบรรยากาศ เพราะฉะนั้นนี่คือมันเป็นมาตุคาม ส่วน “มาตุภูมิ” คือท้องถิ่นตรงนี้ ท้องถิ่นเกิดร่วมกัน ความเป็นบ้านสวน เพราะฉะนั้นถ้าเข้าใจตรงนี้นะครับ เราช่วยกันอยู่ อันโน้นไม่ต้องไปแออัด เห็นชีวิตเดิมๆ แล้วเกลี้ยกันให้ดี แต่กันความแน่นแล้วยุทธศาสตร์อันหนึ่งนี่ ควรเดินตามสามชุกก็ดี ที่อัมพวาที่ดีที่สำเร็จเพราะเรื่องอาหาร ท่านรู้มั๊ยว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท.นี้มันโง่ฉิบหาย มันไปเริ่มแสง เสียง ต่างๆ ฉิบหายหมดนะ โบราณสถานพวกกรมศิลปากรมันก็ทำฉิบหายหมด ของดีทำฉิบหายหมด แล้วจะไปแข่งกับประเทศอื่นเขาได้ยังไงเราแข่งได้คือเรื่องอาหารครับ สังคมไทยมันกินอาหารไม่มีกาลเทศะ แต่ละแห่งมันหลากหลายไม่เหมือนกันเลย แล้วผู้หญิงเป็นคนผลิตและตรงนี้นั้นคือเสน่ห์ตลาดอันนี้จะขายรับ’

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ถือได้ว่า มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ มีทั้ง ชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายลาว ชาวไทยเชื้อสายมอญ ชาวไทยเชื้อสายเขมร รวมไปถึงกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยเชื้อสายมลายู ชาวขวา(แขกแพ) ชาวจาม(แขกจาม) ชาวเวียด ไปจนถึงชาวพม่า และชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ เช่น ชาวกะเหรี่ยง ชาวลีซอ ชาวอาข่า ชาวอีก้อ ชาวม้ง ชาวเย้า รวมไปถึงชาวลัวะ ชาวกูย ชาวกวย ชาวจะราย ชาวะระแคว ชาวก่า ชาวมุ ซึ่งในปัจจุบันก็มีความสำคัญมาก ต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมไทยในปัจจุบันประชากรชาวไทย 75% ชาวไทยเชื้อสายจีน 14% และอื่นๆ 11%

ดังนั้นลักษณะของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยจึงมีลักษณะที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบริบทของ ภูมิสังคม ภูมิวัฒนธรรม นิเวศวัฒนธรรมชีวิต